

Internasjonal medisin

WHO kartlegger og rangerer helserisikoer

Verdens helserapport 2002 har laget rankinglister over 26 ledende årsaker til sykkelighet og dødelighet relatert til geografi og utvikling. I fattige land er undervekt den største trusselen mot folkehelsen, men i Vesten er alkohol og tobakk økende helsefarer.

Den årlige helserapporten fra Verdens helseorganisasjon (WHO) som ble lagt frem 30. oktober, oppfordrer både regjeringer, nasjoner og enkeltmennesker til å rette oppmerksomheten mot sentrale risikofaktorer som er av betydning for den skrantende helsen i verden (1). Ifølge WHO er det mulig å øke forventet levetid med 5–10 år dersom alle krefter i den enkelte region går sammen om å bekjempe helsetrusslene.

Det ligger et omfattende forskningsmateriale til grunn for rapporten, ifølge WHO, som understreker at målet med prosjektet er å øke verdensbefolkningens kunnskaper om hva som er de viktigste årsakene til dårlig folkehelse (se rammen).

Hovedbudskapet i rapporten er at helseplanlegging og forebyggende helsearbeid må være tuftet på en klar forståelse av sammenhengen mellom risikofaktorer og funksjonssvikt/sykdom, noe som også blir understreket av Ezzati og medarbeidere i en artikkel i *Lancet* (2) som redegjør for den vitenskapelige plattformen for WHO-rapporten. Samtidig blir det påpekt at enkle forebyggende tiltak ofte er av størst verdi for å bedre folkehelsen.

Forfatterne har estimert hvordan og i hvilken grad ulike risikofaktorer påvirker folkehelsen i ulike deler av verden. De har samlet inn og sammenholdt epidemiologiske data fra 14 regioner med 26 utvalgte risikofaktorer, inkludert feilernæring, tilgang til rent vann, sanitærforhold, høyt blodtrykk, høyt kolesterolnivå, usikker sex og tobakk og alkohol. Ut fra dette har man blant annet regnet ut hvor stor prosentandel av befolkningen som er eksponert for ulike typer helsefarer.

Beregningene viser at de største helserisikoene på verdensbasis er knyttet til undervekt hos mor og barn (9,5 % eksponert), usikker sex (6,3 % eksponert), høyt blodtrykk (4,4 % eksponert), tobakk (4,1 % eksponert) og alkohol (4,0 % eksponert).

I verdens fattigste regioner er undervekt, ernæringssvikt, usikker sex, urent vann, dårlige hygiene- og sanitærforhold og forurensning fra brenselstoffer de viktigste årsakene til dårlig helse, mens i industrialiserte land dominerer alkohol, tobakk, høyt blodtrykk og høyt kolesterolnivå.

I en kommentarartikkel i *Lancet* (3) blir Verdens helseorganisasjon berømmet for sitt arbeid med å kartlegge, tallfeste og rangere risikofaktorer og risikoinndikatorer. Dette er en ny og konkret måte å regne på, og viser at forholdsvis enkle og gjennomførbare tiltak som å øke forbruket av frukt og grønnsaker globalt gir større helsegevinst enn å senke kolesterolverdien til 3,8 mmol/l i den vestlige verden. Samtidig blir det stilt en rekke metodologiske spørsmål ved beregningene som er lagt til grunn for forskningsprosjektet, den statistiske holdbarheten av estimatene samt tolkningene av disse. Dette gjelder blant annet angivelsen DALY (disability-adjusted life years), dvs. sykdomsjusterte leveår. Ut fra disse forholdene må den foreliggende WHO-rapporten betraktes som et første skritt fremover i arbeidet med å kartlegge og rangere helserisikoer, mener lederskribenten.

Tom Sundar
tom.sundar@legeforeningen.no
Tidsskriftet

Litteratur

1. World Health Organization. The world health report 2002 – Reducing risks, promoting healthy lives. Genève: WHO, 2002.
2. Ezzati M, Lopez AD, Rodgers A, Vander Hoorn S, Murray CJ. Comparative risk assessment collaborating group. Selected major risk factors and global and regional burden of disease. *Lancet* 2002; 360: 1347–60.
3. Powles J, Day N. Interpreting the global burden of disease. *Lancet* 2002; 360: 1342–3.

Verdens helse

Verdens største helsefiender

■ Undervekt

Undervekt forekommer mest hos barn under fem år, og WHO anslår at ca. 27% av barna i denne aldersgruppen er undervektige. Undervekt er en medvirkende årsak til 60% av barnedødeligheten i verden.

■ Overvekt og fedme

Over en milliard voksne mennesker er overvektige og minst 300 millioner er rammet av fedme. Fedme er årsak til 320 000 dødsfall årlig i 20 vesteuropeiske land.

■ HIV/AIDS

Dagens estimater tilsier at over 99% av HIV-infeksjonene i Afrika i 2001 skyldtes usikker sex. I resten av verden varierer anslagene over HIV-dødsfall relatert til usikker sex fra mellom 13% i Øst-Asia og Stillehavsområdet til 94% i Sentral-Amerika.

■ Dårlige vann- og sanitærforhold

Ca. to millioner dødsfall hvert år er forårsaket av infeksjonsdiaré, og kan tilskrives urent vann, dårlig hygiene og dårlige sanitærforhold. Ni av ti slike dødsfall rammer barn, og så å si alle dødsfall skjer i utviklingsland.

■ Jernmangel

Jernmangel er en sentral følgetilstand ved ernæringsvikt, og rammer anslagsvis to milliarder mennesker og forårsaker om lag en million dødsfall per år.

■ Forurensning

Innendørs luftforurensning og dårlig inneluft er beregnet å være den direkte årsak til 36% av nedre luftveisinfeksjoner, 28% av tilfellene av kronisk obstruktiv lungesykdom, 22% av tuberkulose tilfellene, 11% av astmatilfellene og 3% av lungekreft tilfellene.

■ Tobakk

I 2000 var anslagsvis 4,2 millioner dødsfall relatert til tobakksbruk, et tall som er 45% høyere enn det var i 1990. Den største økningen i tobakksrelaterte dødsfall skjer i utviklingslandene.

■ Alkohol

På verdensbasis regnes alkoholbruk å være årsak til 20–30% av tilfellene av oesophaguskreft, leverkreft, levercirrhose, epilepsi, trafikkulykker samt mord.